

ουσία ενός πράγματος και αυτό μεταφέρεται στη χορευτική κινησιολογία. Τις περισσότερες φορές ο χορευτής με καλυμμένο το σώμα από τη γκροτέσκα μάσκα και με κινήσεις μη φυσιολογικές, δεν θυμίζει καν άνθρωπο. Τις σωζόμενες μάσκες συμπληρώνουν σκίτσα και χορογραφικές καταγραφές.

Στο έβδομο κεφάλαιο τοποθετείται το έργο των Schulz και Holdt σε μια διεθνή σύγκριση (σσ. 143 εξ.). Πολύ κοντά στην αντίληψή τους βρίσκονται οι μάσκες από το μπαλέτο *Parade* του Pablo Picasso στο Παρίσι το 1917, στο οποίο συνεργάστηκαν επίσης ο Jean Cocteau και ο Eric Satie. Λόγω του πολέμου δεν ήταν δυνατό το ζεύγος από το Αμβούργο να έχει γνωρίσει τις παρόμοιες επιδιώξεις των Ballets Russes στο Παρίσι, που θα εκβάλουν μετά τον Πρώτο παγκόσμιο πόλεμο στις «Ballets Suedois», που θα έχουν ακόμα πιο πρωτοποριακές μεθόδους του εκφραστικού χορού, οι οποίες συνδέονται πλέον με την Mary Wigman και τον μοντέρνο εκφραστικό χορό της Γερμανίας, ενώ ως προς τη σκηνογραφία επηρεάζονται από το παρισινό κίνημα του Dada. Οι μάσκες του Πικάσο ήταν δύσχωρητες για τους χορευτές· ο ίδιος, λόγω του ότι δεν ήταν χορευτής, δεν μπόρεσε να συνδυάσει την έμπνευσή του και με τη απαιτούμενη από τον χορευτή κινησιολογία. Οι Schulz/Holdt βρήκαν πιο πρακτικές και εφαρμόσιμες λύσεις.

Η μονογραφία τελειώνει με μια σύνοψη (σσ. 147 εξ.), με την καταγραφή των καταλοίπων (153 εξ.), με μια χρονολογία της βιογραφίας και των δημοσίων εμφανίσεων (σσ. 159 εξ.), με τη βιβλιογραφία (σσ. 163 εξ.), με έναν κατάλογο των απεικονίσεων (σσ. 171 εξ.) και ένα ευρετήριο ονομάτων (σσ. 175 εξ.). Το οπτικό υλικό πείθει για την υψηλή πρωτοτυπία και εκφραστικότητα των ολόσωμων μασκών, ενώ για την κινησιολογία τους ο αναγνώστης πρέπει να βασίζεται στη φαντασία του. Με τη μονογραφία αυτή ανασύρεται ένα ολόκληρο κεφάλαιο της ιστορίας του θεάτρου και του χορού από τη λήθη, το οποίο αποδεικνύει πως η κλασική *avant-garde* εξελίσσεται σε διάφορες χώρες καμιά φορά και ανεξάρτητα, αλλά με παρόμοια και συγκρίσιμα αισθητικά αποτελέσματα.

ΒΑΛΤΕΡ ΠΟΥΧΝΕΡ

J. L. STYAN

Drama. Guide to the Study of Plays, New York, Baltimore, Boston, Bern, Frankfurt/M., Berlin, Brussels, Vienna, Canterbury, Peter Lang 2003, σ. vii + 140, 19 χειρόγραφα σκίτσα και διαγράμματα, ταμπέλες, ISBN 0-8204-4489-8.

Ο συγγραφέας αυτής της πολύ γοητευτικής και απλής εισαγωγής στο δράμα εν σχέσει με τη σκηνική του πραγματοποίηση, J. L. Styan, είναι γνωστός στους θεωρητικούς του θεάτρου (*The Elements of Drama*, Cambridge 1960, *Drama, Stage and Audience*, Cambridge 1975, *Modern Drama in Theory and Practice*, 3 vols., Cambridge 1981, 1. *Realism and Naturalism*, 2. *Symbolism, Surrealism and the Absurd*, 3. *Expressionism and Epic Theatre*, καθώς και άλλα όπως *The State of Drama Study* κτλ.), καθώς και για τις μονογραφίες του για την ιστορία του θεάτρου, κυρίως εκείνη του αγγλικού θεάτρου (*The Dark Comedy*, Cambridge 1962, *Shakespeare's Stagecraft*, Cambridge 1967, *Restoration Comedy in Performance*, Cambridge 1986, *The English Stage*, Cambridge 1996). Η σύντομη αυτή εισαγωγή είναι έργο ωριμότητας

και διακρίνεται για την απλότητα και χρησιμότητά της. Είναι, χωρίς άλλο, ένα από τα πιο σημαντικά συγγράμματα για τη θεωρία του δράματος: έχει αφομοιώσει όλα τα μεθοδολογικά εργαλεία που έχουν δημιουργηθεί τις τελευταίες δεκαετίες και παραθέτει τα αναλυτικά συμπεράσματα με μια αφοπλιστική απλότητα, που απευθύνεται πλέον σ' ένα ευρύτατο αναγνωστικό κοινό χωρίς την παραμικρή προϋπόθεση. Το τονίζει ο συγγραφέας στον πρόλογο: «The purpose of this short book is to introduce the elements and principles involved in the study of dramatic literature as an art form intended for performance. It is written for the student in school or college, but, since each chapter is very much stage-centered, it is hoped that the general playgoer will also find the book useful. Lists, charts and diagrams appear frequently for reference, and, to illustrate a point, I have regularly drawn upon particular examples from well-known plays» (σ. vii). Αυτό αφορά βέβαια καθαρά αγγλοκεντρικές επιλογές.

Πριν από το πρώτο κεφάλαιο «Actor and Audience - the nature of drama» (σ. 1 εξ.), βρίσκεται ένα σχεδιάγραμμα που αφορά στο σύστημα των τεχνών: «The incredible web of the arts». Πρέπει να λεχθεί πως αυτά τα χειρόγραφα σκίτσα εξασκούν μια ιδιαίτερη γοητεία, γιατί με τρόπο απλό και παραστατικό εξηγούν και συνοδεύουν το κείμενο, χωρίς να είναι ποτέ δυσνόητα ή φορτικά. Το ίδιο το κείμενο είναι απαλλαγμένο από βιβλιογραφία και υποσημειώσεις, έχει τόνο αφηγηματικό και απλό και διαβάζεται ευχάριστα. Όπως αναφέρει ήδη ο τίτλος, το πρώτο κεφάλαιο επικεντρώνει την προσοχή του στο δράμα ως λεκτική παρτιτούρα μιας σκηνικής παράστασης, η οποία απευθύνεται σε ένα θεατρικό κοινό και δεν μπορεί να γίνει χωρίς αυτό, στο οποίο παρουσιάζει ένα είδος καθρέφτη, όπου καθρεφτίζεται ο θεατής. Η επικοινωνία ανάμεσα σε συγγραφέα, σκηνή και κοινό δια φωτίζεται με διάφορα σκίτσα. Το δεύτερο κεφάλαιο επικεντρώνει την προσοχή του στη σκηνή: «Look with Thine Ears (*King Lear*, 4. 6. 153) - the elements of speech» (σ. 11 εξ.), δίνοντας έμφαση στον ομιλούμενο λόγο και την απαγγελία, το τραγούδι και τη μουσική, το πεζό κείμενο και τον στίχο, συμβάσεις του σκηνικού λόγου όπως πρόλογος, μονόλογος, επίλογος, κατ' ιδίαν, χορικά και αναλύεται με παραδείγματα η εγγραφή της σκηνικής δράσης στο διάλογο. Το τρίτο κεφάλαιο περνάει στο κοινό και την παρακολούθηση της παράστασης: «Thine Eyes Shall Be Thy Judge (*The Merchant of Venice*, 2. 5. 1) - seeing and perceiving» (σ. 23 εξ.), δίνοντας έμφαση στη σκηνική παράσταση ως θέαμα (πράγμα που εγγράφεται και ετυμολογικά στον όρο «θέατρο»), στις δυνατότητες εστίασης του φακού που έχει το δράμα, σε πρόσωπα και προσωπεία, το κοστούμι, τη δράση, το απαιτούμενα σκηνικά αντικείμενα, σε μορφές της σκηνης και της σκηνογραφίας. Το τελευταίο αναλύεται περισσότερο στο τέταρτο κεφάλαιο, «Place and Space - the shape of the stage» (σ. 35 εξ.), υπογραμμίζοντας τη συσχέτιση της δομής του δράματος και τη δομή του σκηνικού χώρου, αναλύοντας ως παραδείγματα το αμφιθέατρο, το ελληνικό θέατρο, το μεσαιωνικό άρμα και την πολυτοπική σκηνή (pageant, mansiones, loci), το ελισαβετιανό θέατρο, το προσκηνίο, το θέατρο της Restoration period, τη βικτωριανή σκηνή.

Το πέμπτο κεφάλαιο ασχολείται πιο λεπτομερειακά με τον ηθοποιό: «Characters in Search of an Actor - the player and his part» (σ. 51 εξ.), τονίζοντας πως η ερμηνεία του ηθοποιού ολοκληρώνει το σκηνικό χαρακτήρα όπως βρίσκεται στο δράμα: συζητείται το θέμα της πειστικότητας ή της αληθοφάνειας, της σφαιρικής ή όχι παρουσίας, το θέμα με τις αλληγορικές φιγούρες και προσωποποιήσεις, με τη στερεότυπη εκδοχή των χαρακτήρων στην *Commedia dell'arte* (σωστά αποδίδεται ως the *Comedy of the Profession*), συζητείται η έννοια του *humour* στον Ben Jonson ως χαρακτηρισολογική ιδιοσυγκρασία που βασίζεται στη μείξη των χυμών (αίμα, χολή, φλέγμα, μελαγχολία), παρουσιάζονται οι κωμικοί τύποι της κωμωδίας της Παλιόρθωσης, του βικτωριανού *melodrama* και οι μέθοδοι σκιαγράφησης του χαρακτήρα. Το

έκτο κεφάλαιο ασχολείται με την υπόθεση: «Ordering the Action - story, structure and theme» (σσ. 65 εξ.): πλοκή, δομή, δομή της αρχαίας τραγωδίας, του ελισαβετιανού δράματος, του *rièce bien faite*, δίνονται παραδείγματα για το αναλυτικό δράμα τύπου Ίψεν, για το ιστορικό δράμα που συνοψίζει μεγάλα χρονικά διαστήματα, συζητούνται οι τρεις ενότητες, αντιπλοκές και διπλές πλοκές, επίπεδα της δράσης και του νοήματος. Το έβδομο κεφάλαιο προσπαθεί να δώσει ένα είδος συστηματικής των ειδών του δράματος: «Kinds of Drama - genre, mood and mode» (σσ. 77 εξ.). Εδώ αναλύονται η τραγωδία και η τραγική μέθεξη και κάθαρση στην εξέλιξη τους από τα αρχαία χρόνια, αναλύεται το σασπένς στο melodrama, το γέλιο και το αστέιο της κωμωδίας και πώς δημιουργείται σε διάφορους τύπους της, για να καταλήξει στις μεικτές μορφές της τραγικωμωδίας. Το όγδοο κεφάλαιο ασχολείται με την υφολογία: «The Forms of Things Unknown - realism and beyond» (σσ. 95 εξ.): το θέμα είναι το φανταστικό το δράματος και του θεάτρου, ο ρόλος της πραγματικότητας (Ρεαλισμός, Ρεαλισμός) και της υπέρβασής της (Συμβολισμός και άλλα) ή της ουσιαστικοποίησής της (Εξπρεσιονισμός, επικό θέατρο), η μεξίη της ψευδαίσθησης και μη-ψευδαίσθησης.

Αυτή η γοητευτικά απλή εισαγωγή, γεμάτη ουσιαστικές αποφάνσεις και επιγνώσεις για το θεατρικό φαινόμενο και τη δομή του δράματος, με πολλά παραδείγματα και χωρία, τελειώνει με ένα εκτενέστατο γλωσσάριο (σσ. 105-130), ιδιαίτερα χρήσιμο για τον αρχάριο και το ευρύτερο αναγνωστικό κοινό, μια μικρή βιβλιογραφία «For further reading» (σσ. 131 εξ.) και με το ευρητήριο (σσ. 135 εξ.). Σε τέτοια απλότητα και ουσιαστικότητα δεν φτάνει χωρίς να έχει κάνει τον κύκλο των θεωρητικών αναζητήσεων: από το απλό στο περίπλοκο, το περίπλοκο ως αναλυτική προσπάθεια να αποδοθεί το σύνθετο, και από το σύνθετο πάλι στο απλό χωρίς να χάνεται η σύνθετη διάσταση. Πρόκειται ασφαλώς για μια από τις πιο ουσιαστικές εισαγωγές στην ανάλυση του δράματος, που απευθύνεται σ' ένα ευρύτατο αναγνωστικό κοινό και δεν παρουσιάζει καμιά δυσκολία στην ανάγνωση και κατανόηση.

ΒΑΛΠΕΡ ΠΟΥΧΝΕΡ

THADDEUS WAKEFIELD

The Family in Twentieth-Century American Drama, New York etc., Peter Lang 2003
(Modern American Literature, New Approaches, vol. 39), σ. vii + 117,
ISBN 0-8204-6321-3.

Πρόκειται για μια μονογραφία αναλύσεων δραματικών έργων με επίκεντρο την εξέταση των οικογενειακών σχέσεων, όπως ήταν αυτή του Paul Rosefeldt: *The Absent Father in Modern Drama*, New York etc. 1995 (βλ. την βιβλιοκρισία μου στην *Παράβαση* 3, 2000, σσ. 329-336), αλλά περιορίζεται στο αμερικανικό δράμα, το οποίο, όπως διαπιστώνει ο συγγραφέας, δεν έχει γίνει αντικείμενο συστηματικού σχολιασμού. Η εξέταση γίνεται με φανερά μαρξιστικούς όρους και η βασική θέση του συγγραφέα είναι πως η αμερικανική οικογένεια, τόσο παραδοσιακού τύπου όσο και μη παραδοσιακού, έχει καταστραφεί από τον καπιταλισμό και τα ίδια τα μέλη της οικογένειας αντιλαμβάνονται τον εαυτό τους και τους άλλους ως «αγαθά» που έχουν μια ορισμένη τιμή, πράγμα που οδηγεί στην αποξένωση από τον εαυτό τους και σε μια σειρά από ψυχολογικά και κοινωνικά προβλήματα. Ο συγγραφέας διατυπώνει τη